

Hankekuvaus ja Laskennallinen tarveselvitys: Hyvä tatti - Työ- ja toimintakyvyn tukea alle 30-vuotiaille hanke

Yksikkö: Hallintopalvelut, kehityshankkeet

Laatija: Hankepäälikkö Ulla Tiainen

Rahoituslaskelma

Siun sote on haettavassa hankkeessa ainoana toteuttajana. Hankeajaksi esitetään 1.6.2026-31.11.2028. Hankesuunnitelma jätetään rahoittajalle 31.8.2025 mennessä. Hankkeeseen on esitetty moniammatillista henkilöstörakennetta yhteensä 5 htv.

Hankkeen budjetti koko hankekaudelle on 828 681 euroa. Tästä haettava rahoitus koko hankekaudella on 80 % 662 946 euroa ja Siun soten omavastuuosuus 20 % 165 735 euroa.

Hankkeen omavastuuosuudet ovat

2026: 32 765 euroa

2027: 71 753 euroa

2028: 61 217 euroa

Rahoituksen kuvaus

Rahoitusta haetaan Pohjois-Karjalan ESR+ hankehausta 2/2025. Hankehakuaika päättyy 30.9.2025. Euroopan sosiaalirahasto plus (ESR+) -haku Pohjois-Karjalassa Uudistuva ja Osaava Suomi 2021-2027- ohjelmassa (Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 | EU:n alue ja rakennepolitiikan ohjelma) kohdistuu toimintalinjaan 4. Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi.

Hankkeen kuvaus

Hankkeen varsinaisena kohderyhmänä ovat 18–29-vuotiaat työelämän ja opintojen ulkopuolella olevat nuoret aikuiset (NEET, not in employment, education, or training). Erityisesti kiinnitetään huomiota niihin asiakkaisiin, joiden työ- ja opiskelukyvyn vaikuttavat nepsy-kirjon tai oppimisen haasteet tai kehitykselliset häiriöt.

Hankkeessa tarjotaan työn ja opintojen ulkopuolella oleville nuorille aikuisille mahdollisuus työkykypainotteiseen, kohderyhmälle räätälöityyn terveystarkastukseen ja tarvittaessa saumattomasti sosiaaliohjaajan ja/tai mielenterveys-/päihdehoitajan tukeen. Tarkoitus on saada työ- ja opiskelukyvyn tukea tarvitsevat nuoret ennaltaehkäisevän terveydenhuollon ja tarkoituksenmukaisten muiden sosiaali- ja terveys- ja kuntoutuspalveluiden piiriin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja sitä kautta tukea siirtymistä työhön tai opintoihin ja osaltaan ehkäistä työn ja opintojen ulkopuolelle jäämisen pitkittymistä. Hankkeen tarkoituksena on tarjota kokonaisvaltainen tilannekartoitus ja polulla etenemisen mahdollistava siirtymävaiheen tuki mahdollisimman monelle kohderyhmään kuuluvalla. Lisäksi hankkeen tarkoituksena on kerryttää tietoa kohderyhmän erityisistä tarpeista ja vaikuttavista palvelupoluista. Hanke perustuu

moniammatilliselle työskentelyotteelle sekä vahvalle verkostoyhteistyölle Ohjaamo-palveluiden, kuntien ja työllisyysalueen palveluiden sekä muiden kohderyhmän kanssa toimivien tahojen kanssa.

Kyseessä on Siun sotessa täysin uusi toimintamalli. Tiedossa ei ole myöskään muiden hyvinvointialueiden osalta, että kohderyhmälle olisi tarjolla yhtä kattavaa kokonaisuutta, jolla toimittaisiin NEET-nuorten parhaaksi.

Hankkeen tavoitteet ovat:

- 1) 18–29-vuotiaat työelämän ja opintojen ulkopuolella olevat nuoret aikuiset löytävät ennaltaehkäisevän terveydenhuollon palvelut nykyistä kattavammin ja saavat tarvittaessa monialaisen jatkosuunnitelman työkykyä tukevien palveluiden piiriin aina tarvitessaan.
- 2) Hankkeeseen osallistuvien nuorten työkyky, pystyvyyden ja jaksamisen kokemus paranevat ja työkykyyn liittyvät ongelmat eivät pääse pitkittymään, syrjäytymisriski pienenee.
- 3) Palvelut vastaavat paremmin kohderyhmän tarpeita.

Hankkeen toimenpiteillä edistetään työelämän ulkopuolelle jäämisen riskissä olevien alle 30-vuotiaiden edellytyksiä päästä työelämään, palata sinne ja pysyä siellä mahdollisia työkyvyn haasteita kartoittamalla ja niiden ratkaisemista tukemalla. Hankkeen kehitetään ratkaisuja, joiden avulla varmistetaan työkyvyn tuen palvelukokonaisuuden tarkoituksenmukaisuus myös nuorten aikuisten tarpeisiin. Hanke edistää työkyvyn tuen palveluiden toimijoiden osaamista ja yhteistyötä kohderyhmän tarpeisiin vastaamisessa hyvinvointialueella ja sidosryhmien kesken. Hankkeessa kehitetyt toimintamallit on tarkoitus juurruttaa osaksi pysyvää palvelurakennetta.

Hankkeen tarve

Hankkeen taustalla on nyt Siun sotessa käynnissä olevan työkyvyn tuen palveluiden kehittämishankkeen aikana tehty havainto työelämän kynnyksellä olevien nuorten aikuisten palvelutarpeen kasvusta ja nykyisen palvelukokonaisuuden riittämättömyydestä vastaamaan heidän tarpeisiinsa. Huoli työn ja opintojen ulkopuolella olevista nuorista aikuisista nousee toistuvasti esiin eri verkostokumppaneilta. Myös indikaattoritiedot kertovat nuorten haastavasta tilanteesta työllisyyden ja työkyvyn haasteiden suhteen.

THL:n viimeisin laskelma NEET-nuorten määrästä Pohjois-Karjalasta on vuoden 2023 lopusta ja koskee 18-25-vuotiaita työn, opintojen ja varusmiespalveluksen ulkopuolella olevia nuoria aikuisia. Tähän ryhmään kuuluvia nuoria oli tuolloin maakunnassamme kaikkiaan 2241, mikä vastaa 17 % ikäryhmästä. Useissa alueen kunnissa NEET-ryhmään kuului useampi kuin joka neljäs nuori ja vain kolmessa kunnassa osuus jäi alle 20 %. Hieman yli puolet ryhmään kuuluvista oli työttömiä työnhakijoita, lisäksi joukkoon kuuluu mm. pysyvällä tai määräaikaisella työkyvyttömyyseläkkeellä olevia ja erilaisten etuuksien turvin toimeentulevia. 25-29-vuotiaiden ikäryhmän osalta tarkkaa laskelmaa työn ja opintojen ulkopuolella olevista ei ole saatavilla, mutta se tiedetään, että vuoden 2023 lopussa työttömiä 25-29-vuotiaita oli 1080 (alle 25-vuotiaita 1293) ja työkyvyttömyyseläkeläisiä 271 (207).

Kuten muillakin hyvinvointialueilla, NEET-nuorten osuus on kääntynyt vuonna 2023 uudelleen nousuun edellisten vuosien laskevan trendin jälkeen. Nousun voi olettaa jatkuneen, sillä erityisesti nuorten työttömyys on sittemmin kasvanut. Heinäkuussa 2025 alle 30-vuotiaiden työttömien määrä Pohjois-Karjalassa oli 2571 henkilöä, mikä on noin 250 nuorta enemmän kuin kaksi vuotta aikaisemmin. Nuorten työttömyyden keskimääräinen kesto on myös kasvanut ja pitkäaikaistyöttömyys lisääntynyt. Kaiken kaikkiaan työn, opintojen ja varusmieskoulutuksen ulkopuolella voidaan arvioida Pohjois-Karjalassa olevan 3000-4500 alle 30-vuotiasta.

Alle 30-vuotiaiden työn ja opiskelujen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten ryhmä on hyvin heterogeeninen joukko, johon kuuluu niin pääsykokeisiin valmistautuvia väli vuoden pitäjiä kuin hyvinkin kaukana työmarkkinoista olevia nuoria. Vaikka kaikilla kohderyhmään kuuluvilla ei ole työkykyyn liittyviä haasteita, sen sisältä erottuu ammattilaisten yhteneväisen kokemuksen mukaan yhä selvemmin joukko, jonka työ- ja opiskelukyvyn tuen tarpeisiin ja arjen hallinnan haasteisiin nykyiset palvelut eivät riitä vastaamaan. Ammattilaisten kokemus saa tukea myös tutkimuskirjallisuudesta. Mielenterveysongelmat ja -häiriöt samoin kuin esim. taloudelliset ongelmat ovat NEET-nuorilla huomattavan yleisiä, ja niiden todennäköisyys kasvaa NEET-tilanteen pitkittyessä. Työelämän ja opiskelun ulkopuolelle jääminen voi aiheuttaa häpeän ja toivottomuuden tunteita ja sosiaalista syrjäytymistä. Noin viidenneksellä NEET-nuorista on arvioitu olevan mittavia elämänhallinnan pulmia ja/tai epäselvää, mihin elämässä suuntautua. Riippuen ongelmien laajuudesta, perheeltä saatavasta tuesta ja nuoren omasta valmiudesta hakea tukea ja ottaa apua vastaan osalle riittävät tavanomaiset matalan kynnyksen palvelut ja peruspalvelut, kun taas osa tarvitsisi systemaattista ohjausta tai pitkäkestoista, monialaista tukea.

Nuoria palveleva matalan kynnyksen toimintamalli systemaattiselle, monialaiselle tuelle kuitenkin puuttuu. 18-29-vuotiaiden NEET-nuorten työ- ja opiskelukyvyn tukemiseksi käytettävissä ovat hyvinvointialueen, työllisyysalueen, kuntien, Kelan ja muiden toimijoiden aikuisille suunnatut palvelut ja lisäksi erityispalveluita kuten Ohjaamo ja etsivä nuorisotyö. Työttömyysjaksojen pitkittyessä kohderyhmän nuoret aikuiset ovat opiskelu- ja työterveyshuollon tarjoamien ennaltaehkäisevän terveydenhuollon palveluiden ulkopuolella yhä pidempiä aikoja ja saattavat usein kokea siiloutuneen sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän hankalasti hahmotettavaksi. Käyntitilastojen tarkastelu osoittaa, että esimerkiksi lakisääteinen työttömien terveystarkastuspalvelu, joka usein toimii astinlautana muihin terveys-, sosiaali- ja kuntoutuspalveluihin, ei tavoita alle 30-vuotiaita asiakkaita yhtä hyvin kuin vanhempia ikäryhmiä. Ikäryhmittäiseen työttömyyslukuun suhteutettuna terveystarkastus oli vuonna 2024 tehty alle 8 %:lle alle 30-vuotiaista työttömistä pohjoiskarjalaisista, kun yli 30-vuotiaiden osalta vastaava luku oli noin 12 %.

Hankkeessa kehitettävä teema vastaa useisiin hyvinvointialueen ja kuntien hyte –indikaattoreihin: työttömien terveystarkastukset, NEET-nuorten määrä, alle 35-vuotiaiden mielenterveysperusteiset työkyvyttömyyseläkkeet, pitkään toimeentulotukea saaneet ja kentältä tulevaan viestiin juuri tästä nuorten kohderyhmän tarpeesta.

Hankkeen tavoitteena on toteuttaa vähintään 250 työttömien tarkastusta NEET-nuorille vuodessa. Tämän arvo hyte-rahoituksessa olisi noin 250 000 €/vuosi. Vaikutus kohdentuu samaa vuotta koskevaan hyte-rahoitukseen, käytännössä vuoden 2026 tarkastuksia koskeva rahoitus realisoituu vuonna 2028. Yhden työttömän terveystarkastuksen suoritehinta hyvinvointialueelle on 140 euroa/suorite. Yhden työttömien terveystarkastuksen vaikutus v. 2026 hyte-rahoituksessa on noin 1000 euroa.

NEET-nuorten määrässä vaikutukset eivät näy välittömästi. Osa kohderyhmän nuorista on niin kaukana työ-/opiskelukykyisyydestä, että he tarvitsevat pitkäkestoista kuntoutusta ja monialaista tukea ennen työhön tai

opintoihin siirtymistä. Hankkeen toiminnoilla tämä polku pyritään saamaan alulle. Arvio vaikutuksesta hyte-rahoitukseen on noin 500 000 €/vuosi vuodesta 2028 alkaen, tämä tarkoittaa noin 70 henkilön muutosta NEET-nuorissa.

Vaikutuksia alle 35-vuotiaiden mielenterveysperusteisten työkyvyttömyyseläkkeiden määrään ei ole arvioitu samalla tarkkuudella, mutta karkeasti laskettuna 30 henkilön vähennys vaikuttaisi hyte-rahoitukseen + 1,1 M€ ja 40 henkilön kasvu -1,4 M€. Vaikutuksia pitkäaikaisten toimeentulotukien määrään ei ole arvioitu.

On selvää, että hankkeen tuomat hyödyt ovat merkittäviä ja voivat vaikuttaa positiivisesti hyte-rahoituksen määrään puhumattakaan vaikutuksista nuoren hyvinvointiin, työllistymiseen ja tulevaisuuden näkymiin. Verrattuna hankkeen odotettuihin tuloksiin omarahoitukseen kohdennetut kustannukset ovat kohtuulliset.

Hanketta on valmisteltu tehdyn verkostoyhteistyön pohjalta ja valmisteluvaiheen aikana 3–8/2025 dialogissa keskeisten yhteistyötahojen kanssa.

Hanke linkittyy seuraaviin hyvinvointialueen strategiaan tavoitteisiin

- Toimintamme lähtökohtana on ennaltaehkäisy sekä hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen yhteistyössä asukkaiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa.
- Monikanavainen palveluverkkomme vastaa väestön palvelutarvetta.
- Palvelujen saatavuus, saavutettavuus ja oikea-aikaisuus paranevat.
- Toimintamme on tuloksellista, laadukasta ja kustannusvaikuttavaa.
- Toimintamme on pitkäjänteistä, tulevaisuuteen katsovaa ja päätöksenteko lapsen edun mukaista.